

Mikä merkitys lain tulkinnalla on tosiasiallisessa hallintotoiminnassa?

Esimerkkinä oppilaan poistamistilanne perusopetuksessa

Virve Valtonen (virve.valtonen@uef.fi)

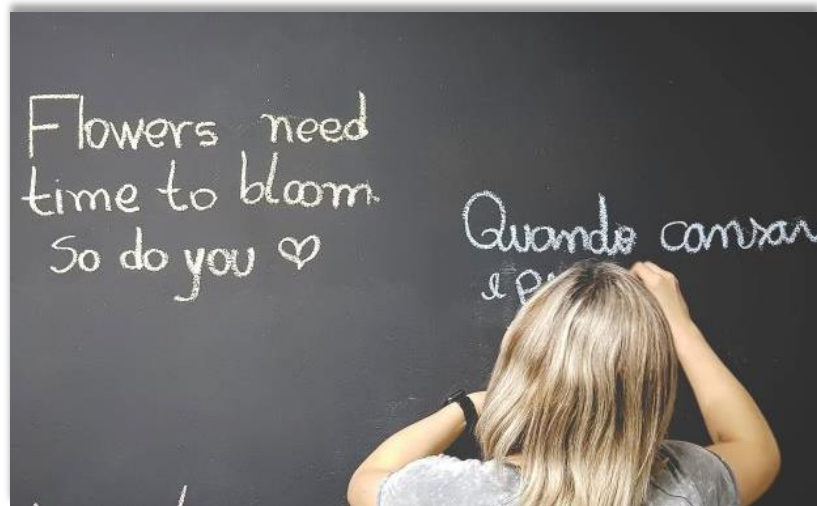
julkisoikeuden yliopisto-opettaja

UEF, Hyvinvointioikeuden instituutti

Oikeustieteiden laitos

Perusopetuksen oikeudelliset lähtökohdat

- Jokaisella lapsella on oikeus perusopetukseen (perustuslain 16 §)
-> asettaa julkiselle vallalle velvollisuuden toteuttaa
- Perusopetuslain mukaan velvollisuus on asetettu kunnalle (4 §), jolla tulee olla rehtori ja tarpeellinen määrä opettajia (37 §)
-> Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 17 §:n mukaan viranhaltijan on noudatettava asianmukaisia säännöksiä
= perusopetus on tosiasiallista hallintotoimintaa, jossa on tarkoin noudatettava lakia (perustuslain 2 §)

Oppilaan ja opettajan välillä on oikeussuhde

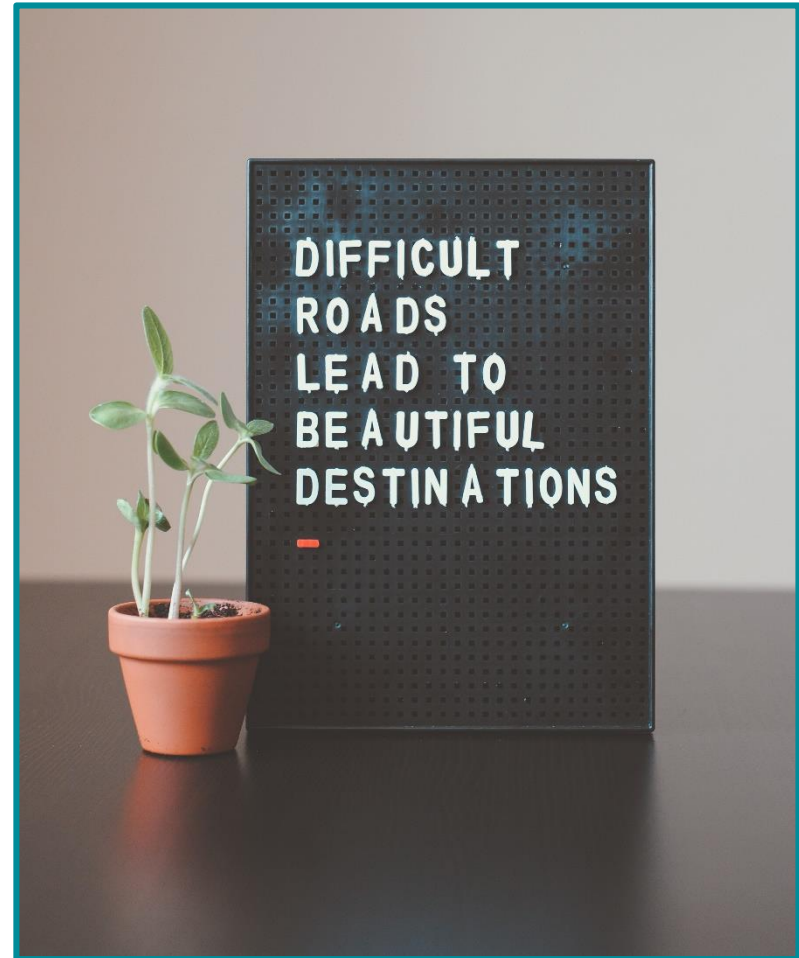
- Oppilaalla on oppivelvollisuus (perusopetuslain 25 §) -> lapsella/nuorella on velvollisuus osallistua, mutta samat perusoikeudet kuin muualla
- Rehtori/opettaja käyttää työssään julkista valtaa, mistä syystä hän toimii virkavastuulla eli hänellä on velvollisuus toteuttaa julkisen vallan kohteen eli oppilaan oikeudet.

Opettajan vastuu on sidoksissa opetustehtävää määrittelevään normistoon:

- **Perustuslaki** (-> sääntelee, että lakia ylipäänsä tulee noudattaa + perusoikeudet)
- **Perusopetuslaki ja -asetus** (-> sääntelee toimivallan ja tarkemman sisällön)
- **Hallintolaki** (-> sääntelee perusopetuslain lisäksi sitä, miten tulee menetellä)
- Muu lainsäädäntö, kuten **lapsen oikeuksien sopimus, oppilashuoltolaki**, ym.
- Lisäksi **Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteet ja kunnan/koulun oma opetussuunnitelma, järjestyssäännöt**, ym.

Kurinpito

- Puuttumista oppilaan oikeusasemaan – julkisen vallan käyttöä
- Voidaan käyttää vain lakiin perustuvia keinoja
- Koska rajoitetaan oppilaan perusoikeuksien toteutumista, on lainsäädännössä tullut säätää tarkkarajaisesti ja täsmällisesti oikeuteen puuttumisen minimoimiseksi

Oppilaan määrääminen poistumaan

Jos oppilas **häiritsee opetusta**, voidaan hänet perusopetuslain 36 §:n mukaan määrätä poistumaan

- opetustilasta tai koulun tilaisuudesta
- jäljellä olevan oppitunnin/tilaisuuden ajaksi

Kenellä toimivalta:

- luokasta tai opetustilasta oppilaan opettajalla
- koulun järjestämästä tilaisuudesta koulun opettajalla ja rehtorilla (perusopetusasetuksen 18 §)

Mitä oppilaan poistaminen turvaa?

- Turvallista opiskeluympäristöä (perusopetuslain 29 §)
- Muiden oppilaiden / koulun henkilökunnan perusoikeuksien toteutumista (perustuslaki)

-> **Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §)**

Opetusta häiritsevän oppilaan oikeus opetukseen (PL 16 §) saa väistyä, jotta turvataan muiden oppilaiden oikeus opetukseen ja/tai turvallisuuteen ja koskemattomuuteen (PL 7 §).

Oppilaan oikeuksia kurinpidon näkökulmasta

kaikkien oppijoiden ----- kurinpidon kohteen

Oikeus opetukseen (PL 16 §)

Oikeus
henkilökohtaiseen
vapauteen ja
koskemattomuuteen ja
turvallisuuteen (PL 7 §)

Oikeus turvalliseen
opiskeluympäristöön
(POL 29 §)

Oikeus suojeluun
kaikelta väkivallalta ja
välinpitämättömältä
kohtelulta (LOS 19 art.)

Oikeus yhdenvertaisuuteen
(PL 6 §)

Oikeus ilmaista
mielipiteensä kaikissa
itseään koskevissa
asioissa (LOS 12 art.)

Oikeus oikeusturvaan
(PL 21 §)

Oikeus rankaisukeinoihin,
jotka eivät ole julmia tai
halventavia (LOS 37 a art.)

Hallinnon oikeusperiaatteet (hallintolain 6 §)

- *Objektiviteettiperiaate* = puolueettomat syyt, arviointiin vaikuttaa esim. teon laatu, tahallisuus ja vakavuus
- *Yhdenvertaisuusperiaate* = samanlaisesta käyttäytymisestä samanlainen seuraamus, johdonmukaisuuden vaatimus, toisaalta yhdenvertainen oikeus opetukseen
- *Suhteellisuusperiaate* = oikeuksiin mahdollisimman vähäinen puuttuminen, huomio ikään ja kehitysvaiheeseen
- *Tarkoitussidonnaisuuden periaate* = tarkoituksena ei ole häpäistä tai loukata oppilasta, opetuksen tulee häiriintyä itse tilanteessa, tarkoitus rauhoittaa tilanne – ei rangaista oppilasta
- *Luottamuksensuojaperiaate* = oppilaiden luottamus päätöksiin, esim. oppilasta ei voi poistaa luokasta edellisen tunnin käytöksen johdosta

Menettely kurinpitotilanteessa

Perusopetuslain 36 a §:n mukaan

- Määräys on **kirjattava**
- **Ilmoitettava huoltajalle**

Hallintolain mukaan on myös huolehdittava:

- **Selvittämisvastuu** (HL 31 §) – oikeudelliset seikat etukäteen tiedossa, varsinaisessa tilanteessa tosiasiasieikat
- **Kuuleminen** (HL 34 §, LOS) – lapsen osallistumisoikeus, vaikutusmahdollisuuden varaaminen (vr. HE 205/2002 vp, s. 26)
- **Hyvän kielenkäytön vaatimus** (HL 9 §) – oppilasta/opiskelijaa kohdellaan tahdikkaasti huomioiden ikäkausi ja kehitys
- **Päätöksen perusteleminen** (HL 45 §) – kerrottava, mikä on ollut toimen syy

Poistamismääräyksen yhteydessä huomioitavaa

- **Keinoja rauhoittaa tilanne, ei tarkoitettu rangaistukseksi** (ks. esim. Hakalehto-Wainio 2013).
- **Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa** (perusopetuslain 36 h §)
 - Opetusta häiritsevän oppilaan valvontaa ei voida kuitata sillä, että hänet sulkee suljettuun tilaan (AOA 27.4.2009, dnro 1788/4/07)
- **Järjestettävä tarvittava oppilashuolto** (perusopetuslain 36 h §)

Lähteitä ja lisälukemista:

- Hakalehto, Suvianna 2013: Oppilaan oikeudet opetustoimessa.
- Hakalehto, Suvianna (toim.) 2015: Lapsen oikeudet koulussa
- Mäntylä, Niina; Kivelä, Jonna; Ollila, Seija & Perttola, Laura 2013: Pelastakaa koulukiusattu! – koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa.
- Pajulammi, Henna 2014: Lapsi, oikeus ja osallisuus.
- Valtonen, Virve: Perusopetuksen kurinpitokeinojen käyttämistä koskevan suunnitelman oikeudelliset reunaehdot. Focus Localis (ent. Kunnallistieteellinen aikakauskirja) 3/2017

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

uef.fi

Virve Valtonen (virve.valtonen@uef.fi)

Twitter: @VirveValtonen